

ДЕКЛАРАЦИЈА О КАНОНУ СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Канон српске књижевности једна је од најзначајнијих и најактуелнијих србистичких тема данас.

Шта је канон националне књижевности? То је динамична визија целине једне књижевности: он омогућава приступ сопственој прошлости и њено осмишљавање, вредновање књижевноуметничких дела које иде изнад свих идеолошких захтева, потврђујући књижевност као уметност кроз њено историјско трајање.

Канон српске књижевности чине књижевна дела без којих је српска књижевност какву познајемо незамислива и о којима сваки нараштај нужно размишља и говори. Канон, међутим, није тек прост скуп тих књига, него целина њихових интерпретативно осмишљених међуодноса, која се током времена мења, пратећи развој књижевности, науке о књижевности и културе уопште. Релативна постојаност списка и променљивост смисла канонских дела и канона као целине знак су трајања кроз мењање, као израза непрестаног дијалога садашњости са прошлошћу посредованом традицијом тумачења.

Супротстављајући се оспоравањима канона која, вођена жељом да га уподобе идеолошко-политички пожељној слици данашњице, поништавају историју српске књижевности и занемарују дуго трајање мишљења о њој, залажемо се за сталну отвореност расправа о увек новом сагледавању канона – што бољем, поузданијем, потпунијем када је реч о чињеницама, уз научно преиспитивање претходника, а са становишта које уважава разноврсне димензије савремене српске културе, у њиховом што сагласју, а што полемичком односу. Прошлост, иако су се у њој научни приступи књижевности међусобно оспоравали, али су познавање националне књижевности чинили ширим, бољим и разноврснијим, учи нас да када је реч о разумевању националне књижевности и њене историје с времена на време долази до одређених померања. Јер то је, заправо, начин постојања националне књижевности. Наиме, свако ново велико књижевно дело мења до тада постојеће односе унутар њене целине, што важи и за велика постигнућа историографије књижевности.

Укратко: као свест о најбољем у некој књижевности као целини, канон је стабилан – јер се не може мењати произвољним одлукама или да би се удовољило потребама тренутка – и динамичан, јер се његов смисао постепено преображава кроз нова тумачења у сваком новом нараштају. Без прихватања канона као смисленог, узорног и континуираног преношења знања, национална књижевност као осмишљена целина не би постојала, као што би се без преиспитивања канона окаменила и престала да буде важна долазећим нараштајима.

Залажући се за преиспитивања вођена знањем, љубављу и вољом да се књижевност очува као уметност и битан чинилац националне културе, указујемо на **трајне одређујуће чиниоце** канона српске књижевности као целине која садржи:

1. Књижевноуметничка дела у којима језици српске културе (српски народни, српскословенски, рускословенски, славеносрпски, вуковски) достижу свој симболички и изражајни врхунац.
2. Целокупни корпус српске књижевности: народну, стару (укључујући и дубровачку књижевност) и нову књижевност, повезане међусобном условљеношћу највреднијих дела.
3. Стваралаштво на целокупном српском културном простору од Хиландара до Сент Андреје и од Темишвара до Трста, захваљујући коме су наста(ја)ла

књижевна дела која су одразила контактну природу српске културе и њено прожимање са европском традицијом, у њеном општесловенском идентитету, ширећи тиме оквире српског саморазумевања, усложњавајући и профињујући укус српског читаоца.

4. Истовремену заступљеност хуманистичких принципа испољених различитим литерарним облицима и средствима, и основних начела српскога културног и националног идентитета који је ослањањем на идејно и обликовно различита, а врхунски вредна канонска дела, успостављен као променљив и динамичан израз разнородних тежњи српске културе у њеном миленијумском трајању.

Узимајући у обзир ове трајне одређујуће чиниоце канона српске књижевности у контексту актуелног тренутка српског друштва, а нарочито просвете, **основни циљеви Декларације о канону српске књижевности** су:

1. Јединство бриге о српском језику, књижевности и култури.
2. Очување целине српске књижевности (у свим епохама њеног трајања и на целокупном простору њеног стварања) и представљања те целине на свим образовним нивоима.
3. Систематичан, организован и дуготрајан институционалан рад (од основне школе до САНУ) на обликовању књижевног и културног памћења како би дефинисање канона и све његове касније промене потицали из расправа које су пре свега стручне, а у којима посебно значајно место треба да имају србистичке катедре.
4. Повећана брига о српском језику и српској књижевности кроз повећање броја часова и надпредметни статус Српског језика и књижевности.
5. Систематичан и истрајан рад на србистичким катедрама усмерен, кроз одговарајуће академске наставне планове и програме, на интерпредметну концепцију (и тумачење) канона српске књижевности, које удружује знање стручњака за све области и епохе српске књижевности.
6. Истрајан и промишљен рад на наставним плановима и програмима у основној и средњој школи, како би основу програма чиниле на србистичким катедрама науком о језику и науком о књижевности потврђене вредности инхерентне књижевности као уметности која обухвата најшире оквире човекове егзистенције, а у чију функцију потом треба да буду стављене методичке и педагошке вештине.
7. Одређивање дела програма који је, будући утемељен каноном, сталан (али који ће се протоком времена мењати, пре свега смисаоно, пратећи промене у књижевности и науци о књижевности), и дела програма који је подложен чешћим променама на основу укуса и интереса љака за дела савремене српске књижевности.

На горњим основама, учесници Друге интеркатедарске србистичке конференције изnose усаглашене **захтеве**:

1. Да се приликом обликовања предмета, програма, лектире, и свих активности у образовном процесу у вези са српским језиком и српском књижевношћу, одлуке доносе у складу са напред описаним поимањем канона.
2. Да настава књижевности и у основној и у средњој школи представи канон српске књижевности, у складу са узрастом ученика: у основној школи узрастни критеријуми треба да одређују избор дела и наставног приступа (а не смеју бити оправдање за занемаривање канона), док у средњошколским, нарочито гимназијским програмима треба представити целину канона помоћу добро

осмишљеног и усаглашеног избора канонских дела и њихових научно заснованих тумачења.

3. Да сензибилитет ученика, који је у сваком нараштају у понечему другачији, својом отвореношћу за одређени тип књижевних дела тим оправданим утицајем на одабир дела не угрози представљање канона: начело интересантности и пријемчивости мора бити у складу са историјским и поетичким смислом и уважавањем књижевних вредности.
4. Да се на србистичким катедрама које образују основношколске и средњошколске наставнике Српског језика и књижевности очува развијена и диференцирана структура стручних предмета када је реч о српском језику и српској књижевности.

У Тршићу,
18–20. јун 2021.

Учесници Друге интеркатедарске
србистичке конференције

1) Катедра за српски језик са јужнословенским језицима Филолошког факултета у Београду; 2) Катедра за српску књижевност са јужнословенским књижевностима Филолошког факултета у Београду; 3) Катедра за српску књижевност, Филолошко-уметничког факултета у Крагујевцу; 4) Одсек за српску књижевност Филозофског факултета у Новом Саду; 5) Депарتمان за србистику Филозофског факултета у Нишу; 6) Катедра за српску књижевност и језик Филозофског факултета у Косовској Митровици; 7) Депарتمان за српску књижевност и језик Државног универзитета у Новом Пазару; 8) Катедра за српски језик и књижевност Филозофског факултета на Палама Универзитета у Источном Сарајеву; 9) Катедра за српски језик и књижевност Филолошког факултета у Бањалуци Универзитета у Бањалуци; 10) Студијски програм за српски језик и јужнословенске књижевности Филолошког факултета у Никшићу Универзитета Црне Горе; 11) Катедра за српски језик, књижевност и методику наставе српског језика и књижевности на Учитељском факултету у Београду; 12) Катедра за филолошке науке Факултета педагошких наука у Јагодини; 13) Катедра за језике и књижевност на Педагошком факултету у Ужицу; 14) Катедра за језик и књижевност Педагошког факултета у Сомбору; Катедра за српски језик и књижевност Педагошког факултета у Врању; 16) Катедра за српски језик и књижевност Учитељског факултета у Лепосавићу; 17) Катедра за српски језик и књижевност Педагошког факултета у Бијелини при Катедри за српски језик и књижевност Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву; 18) Институт за српски језик САНУ у Београду; 19) Институт за књижевност и уметност у Београду; 20) Одбор за стандардизацију српског језика САНУ; 21) Друштво за српски језик и књижевност Србије.